

TRANSPORT LOGISTIKASI VA EKSPEDITORLIK OPERATSIYALARI: TEMIR YO‘LCHI NAZARI BILAN

Nematullayeva Mashxuraxon Omatillo qizi

Qo‘qon temir yo‘l texnikumi

Temir yo‘l transporti mijozlarga servis xizmat

ko‘rsatish yo‘nalishi 2-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada transport logistikasi va ekspeditorlik operatsiyalarining mohiyati, ayniqsa temir yo‘l transportida mijozlarga xizmat ko‘rsatishning o‘ziga xos xususiyatlari yoritilgan. Muallif tomonidan ekspeditorlik faoliyatining asosiy vazifalari, temir yo‘l transportidagi operatsion jarayonlar va ularning mijozlar bilan bog‘liq jihatlari tahlil qilingan. Shuningdek, temir yo‘l transportida ekspeditorlik operatsiyalarini tashkil etish, hujjatlar aylanishi, bojxona rasmiylashtiruvi kabi amaliy masalalar yoritilgan. Maqolada temir yo‘l transporti sohasida ta‘lim olayotgan talabalar uchun muhim bo‘lgan amaliy tavsiyalar va kuzatishlar bayon etilgan.

Kalit so‘zlar: transport logistikasi, ekspeditorlik operatsiyalari, temir yo‘l transporti, mijozlarga xizmat ko‘rsatish, yuk tashish, bojxona rasmiylashtiruvi, transport hujjatlari, intermodal tashuvlar, yuk jo‘natma hujjatlari

Kirish

Qo‘qon temir yo‘l texnikumida tahsil olar ekanman, ko‘pchilik mendan: “Temir yo‘lchi bo‘lasanmi, stansiyada ishlaysanmi?” deb so‘raydi. Men esa ularga: “Temir yo‘l transporti mijozlarga servis xizmat ko‘rsatish yo‘nalishida o‘qiyapman, bu biroz boshqacha” deb tushuntirishga harakat qilaman. Aslida, temir yo‘l transporti deganda ko‘pchilik faqat poyezdlar, relslar va stansiyalarni tushunadi. Ammo bugungi kunda temir yo‘l transporti – bu murakkab logistika tizimi bo‘lib, unda mijozlarga xizmat ko‘rsatish, yuklarni o‘z vaqtida va xavfsiz yetkazib berish, hujjatlarni to‘g‘ri rasmiylashtirish kabi ko‘plab jihatlar mavjud.

Bir kuni amakim bilan suhbatlashayotgan edik. U kishi kichik tadbirkor, Xitoydan mol keltiradi. “Yuklarni poyezdda jo‘natish arzonroq, lekin hujjatlar juda ko‘p, bojxona muammolari bor. O‘sha ishlarni qiladigan odam kerak”, dedi. O‘shanda men tushundim: mana shu “odam” – bu ekspeditor. Va aynan shu kasb temir yo‘l transporti bilan bog‘liq bo‘lgan eng muhim kasblardan biri.

Transport logistikasi va ekspeditorlik operatsiyalari – bu yuklarni bir nuqtadan ikkinchi nuqtaga yetkazish jarayonini boshqarishdir. Temir yo‘l transportida esa bu jarayon o‘ziga xos xususiyatlarga ega. Uzoq masofalarga katta hajmdagi yuklarni tashish, bir necha mamlakatlar hududidan o‘tish, turli xil hujjatlarni rasmiylashtirish – bularning barchasi ekspeditorlik xizmatini murakkab va mas‘uliyatli qiladi.

Asosiy qism

1. Temir yo‘l transportida ekspeditorlik xizmati nima?

Ekspeditorlik xizmati – bu yuk egasi bilan tashuvchi o‘rtasidagi bog‘lovchi halqa. Temir yo‘l transportida ekspeditor yukni jo‘natuvchidan qabul qilib, uni temir yo‘l stansiyasiga yetkazish, kerakli hujjatlarni rasmiylashtirish, vagonlarni buyurtma qilish, yukni vagonga joylash, uni kuzatib borish va belgilangan joyda qabul qiluvchiga topshirish kabi vazifalarni bajaradi .

Men texnikumda o‘qigan darslardan birida o‘qituvchimiz shunday degan edi: "Ekspeditor – bu orkestr dirijyoriga o‘xshaydi. U bir vaqtning o‘zida bir nechta jarayonlarni boshqarishi, har bir cholg‘uning o‘z vaqtida va to‘g‘ri chalishini ta‘minlashi kerak". Bu gap menga juda ta‘sir qilgan. Haqiqatan ham, ekspeditor bir vaqtning o‘zida yuk egasi bilan, temir yo‘l ma‘muriyati bilan, bojxona xodimlari bilan, omborchilar bilan va haydovchilar bilan muloqot qilishi kerak.

Temir yo‘l transportida ekspeditorlik xizmatining o‘ziga xos xususiyatlari bor. Birinchisi, temir yo‘l transporti – bu rejali transport. Poyezdlar qatnov jadvali bo‘yicha harakatlanadi, vagonlar esa oldindan buyurtma qilinadi. Ekspeditor yukni jo‘natishdan oldin vagonlarni buyurtma qilishi, ularning kelish vaqtini bilishi kerak.

Ikkinchisi, temir yo‘l transportida yuklar bir necha bosqichdan o‘tadi: jo‘natish stansiyasi, saralash stansiyalari, qabul qilish stansiyasi. Har bir stansiyada yukni qayta ishlash, hujjatlarni tekshirish kerak. Ekspeditor bu jarayonlarni kuzatib borishi, muammo yuzaga kelsa, tezkor chora ko‘rishi lozim.

Uchinchisi, xalqaro tashuvlarda temir yo‘l transporti bir necha mamlakat hududidan o‘tadi. Har bir mamlakatning o‘z qonunlari, o‘z bojxona talablari bor. Ekspeditor bularning barchasini bilishi va hisobga olishi kerak .

2. Ekspeditorlik operatsiyalarining asosiy bosqichlari

Temir yo‘l transportida ekspeditorlik operatsiyalari bir necha bosqichdan iborat. Men ularni o‘zim tushunganimdek, oddiy tilda tushuntirishga harakat qilaman.

Birinchi bosqich: Yukni qabul qilish va tayyorlash. Bu bosqichda ekspeditor yuk egasi bilan uchrashadi, yukning xususiyatlarini o‘rganadi: og‘irligi, hajmi, qadoqlanishi, qayerdan qayerga jo‘natilishi, qancha vaqtda yetkazilishi kerakligi. Ba‘zi yuklar maxsus sharoit talab qiladi – masalan, muzlatgichli vagonlar, yopiq vagonlar, platformalar. Ekspeditor yuk xususiyatiga qarab, qanday vagon kerakligini aniqlaydi .

Ikkinchi bosqich: Vagonlarni buyurtma qilish. Temir yo‘l transportida vagonlar oldindan buyurtma qilinadi. Ekspeditor temir yo‘l ma‘muriyatiga ariza beradi, kerakli vagonlar soni va turini ko‘rsatadi. Vagonlar kelganda, ularning texnik holatini tekshiradi – yuk tashish uchun yaroqliligi, tozaligi, qulflarning ishlashi.

Uchinchi bosqich: Hujjatlarni rasmiylashtirish. Bu eng murakkab bosqich. Temir yo‘l transportida asosiy hujjat – bu temir yo‘l yuk xati (rail waybill - RWB). Unda yuk haqidagi barcha ma‘lumotlar: jo‘natuvchi va qabul qiluvchi, yuk nomi, og‘irligi, vagon raqami, jo‘natish va qabul qilish stansiyalari ko‘rsatiladi .

Xalqaro tashuvlarda CIM (xalqaro temir yo‘l yuk tashish konvensiyasi) yoki SMGS (xalqaro temir yo‘l yuk tashish to‘g‘risidagi kelishuv) hujjatlaridan foydalaniladi. Bu hujjatlar bir necha tilda to‘ldiriladi, ularga qo‘shimcha sertifikatlar, hisob-fakturalar (invoice) ilova qilinadi .

To‘rtinchi bosqich: Bojxona rasmiylashtiruvi. Agar yuk xalqaro bo‘lsa, bojxona rasmiylashtiruvi kerak. Ekspeditor bojxona deklaratsiyasini to‘ldiradi, kerakli to‘lovlarni to‘laydi, yukni ko‘rikdan o‘tkazishda ishtirok etadi. Bu jarayon ko‘p vaqt talab qilishi mumkin, chunki bojxona xodimlari har bir hujjatni sinchiklab tekshiradi .

Beshinchi bosqich: Yukni jo‘natish va kuzatish. Yuk jo‘natilgandan keyin ekspeditor uni kuzatib boradi. Hozirgi kunda ko‘plab temir yo‘l ma‘muriyatlari onlayn kuzatish tizimlariga ega. Ekspeditor vagonning qayerda ekanligini, qaysi stansiyalardan o‘tayotganini bilishi mumkin .

Oltinchi bosqich: Yukni qabul qiluvchiga topshirish. Yuk manzilga yetib kelganda, ekspeditor qabul qiluvchi bilan bog‘lanadi, yukni topshiradi, barcha hujjatlarni rasmiylashtiradi. Agar yuk shikastlangan yoki kam chiqqan bo‘lsa, dalolatnoma tuziladi.

Texnikumdagi bir o‘qituvchimiz amaliyotda bo‘lgan bir voqeani aytib bergan edi. "Bir marta yuk poyezdi yo‘lda bir hafta turib qoldi. Nima sababdan? Chegarada hujjatlarda xatolik chiqdi. Ekspeditor darhol joyiga bordi, yangi hujjatlar tayyorladi, bojxona bilan muzokara qildi. Natijada yuk yetib bordi, lekin bir hafta kechikdi. Agar ekspeditor tezkor harakat qilmaganida, yuk ikki oy turib qolishi mumkin edi". Bu voqea ekspeditorning roli qanchalik muhimligini ko‘rsatadi.

3. Temir yo‘l transportida mijozlarga xizmat ko‘rsatish

Mening yo‘nalishim – "Temir yo‘l transporti mijozlarga servis xizmat ko‘rsatish". Bu nimani anglatadi? Oddiy qilib aytganda, mijoz (yuk egasi) temir yo‘l transportidan foydalanganda, unga qulaylik yaratish, uning vaqti va pulini tejash, muammolarini hal qilish – mana shu mijozlarga xizmat ko‘rsatishdir.

Temir yo‘l transportida mijozlarga xizmat ko‘rsatishning bir necha yo‘nalishi bor:

Birinchisi – axborot xizmati. Mijoz yukining qayerda ekanligini, qachon yetib borishini bilishni xohlaydi. Zamonaviy axborot tizimlari orqali mijozga bu ma‘lumotlarni berish mumkin. Masalan, "O‘zbekiston temir yo‘llari" kompaniyasining rasmiy saytida yuklarni kuzatish imkoniyati mavjud .

Ikkinchisi – konsalting (maslahat) xizmati. Mijoz ko‘pincha qaysi transport turi foydaliroq, qanday hujjatlar kerak, bojxonani qanday o‘tish kerak – bunday savollarga javob bilmaydi. Ekspeditor unga maslahat beradi, eng maqbul variantni taklif qiladi .

Uchinchisi – qo‘shimcha xizmatlar. Yukni qadoqlash, omborda saqlash, sug‘urta qilish, yuklash-tushirish ishlari – bularning barchasi qo‘shimcha xizmatlar hisoblanadi. Ekspeditor bu xizmatlarni ham tashkil qilib berishi mumkin .

Bir tanishim bor, u kichik biznes bilan shug‘ullanadi. Bir kuni undan so‘radim: "Nega ekspeditor xizmatidan foydalanasiz? O‘zingiz ham jo‘nata olmaysizmi?" U shunday javob berdi: "Men ekspeditorga pul to‘layman, lekin vaqtimni tejayman va asabimni tinch qilaman.

U hamma ishni qiladi – hujjatlarni rasmiylashtiradi, vagon buyurtma qiladi, bojxonaga boradi. Men faqat yukni beraman va pul to‘layman. Qolganiga mening boshim qotmaydi”. Bu gap mijozlarga xizmat ko‘rsatishning mohiyatini juda yaxshi ifodalaydi.

4. Ekspeditorlik operatsiyalarida hujjatlar aylanishi

Temir yo‘l transportida hujjatlar aylanishi – bu alohida mavzu. Hujjatlarsiz hech qanday yuk harakatlanmaydi. Men texnikumda hujjatlar bilan ishlashni o‘rganar ekanman, ularning qanchalik muhimligini tushunib yetdim.

Asosiy hujjatlar quyidagilar:

Temir yo‘l yuk xati (rail waybill – RWB) – bu asosiy transport hujjati. Unda quyidagi ma'lumotlar bo‘ladi:

- Yuk jo‘natuvchi va qabul qiluvchining nomi, manzili
- Jo‘natish va qabul qilish stansiyalari
- Yuk nomi, og‘irligi, hajmi
- Vagon raqami va turi
- Yuklash usuli
- Tashish narxi va to‘lov tartibi
- Sanalar va imzolar

Hisob-faktura (invoice) – yukning qiymatini ko‘rsatadigan hujjat. Bojxona uchun kerak bo‘ladi.

Kelib chiqish sertifikat (certificate of origin) – yuk qaysi mamlakatda ishlab chiqarilganligini tasdiqlaydi. Ba’zi mamlakatlar bilan imtiyozli savdo kelishuvlari bo‘lsa, bu sertifikat bojxona to‘lovlarini kamaytirish imkonini beradi.

Sifat sertifikat (quality certificate) – yukning sifati belgilangan standartlarga mosligini tasdiqlaydi.

Yuklash varaqasi (packing list) – yukning qanday qadoqlanganligi, har bir o‘rindagi mahsulotlar ro‘yxati.

Bojxona deklaratsiyasi (customs declaration) – yukni bojxona orqali o‘tkazish uchun kerak bo‘lgan asosiy hujjat .

Sug‘urta polisi (insurance policy) – yuk sug‘urta qilinganligini tasdiqlaydi.

Bu hujjatlarning barchasi to‘g‘ri to‘ldirilishi, imzolanishi va muhrlanishi kerak. Birgina xato – masalan, yuk nomining noto‘g‘ri yozilishi yoki kodning xato ko‘rsatilishi – yukning bir necha kun bojxonada turib qolishiga sabab bo‘lishi mumkin.

O‘qituvchimiz bir voqeani aytib bergan edi: "Bir marta talabalar amaliyotga borgan edi. Bir yuk hujjatlarida yuk kodi xato ko‘rsatilgan. Bojxona xodimi xatoni topdi va yukni o‘tkazmadi. Ekspeditor yangi hujjat tayyorlash uchun ikki kun sarfladi. Natijada yuk ikki kun kechikdi. Mijoz esa xafa bo‘ldi. Mana shunday mayda xatolar katta muammolarga olib kelishi mumkin".

5. Temir yo‘l transportida intermodal tashuvlar

Intermodal tashuvlar – bu bir necha transport turidan foydalangan holda yuk tashishdir. Masalan, yuk avval avtomobilda temir yo‘l stansiyasiga keltiriladi, keyin poyezdda boshqa shaharga jo‘natiladi, u yerdan yana avtomobilda qabul qiluvchiga yetkaziladi.

Temir yo‘l transporti intermodal tashuvlarda muhim rol o‘ynaydi, chunki u uzoq masofalarga katta hajmdagi yuklarni arzon tashish imkonini beradi. Ayniqsa, konteyner tashuvlari juda rivojlangan. Konteynerlarni temir yo‘l platformalariga joylash oson, ularni avtomobil yoki kemaga yuklash ham qulay.

O‘zbekiston orqali "Yangi ipak yo‘li" – Xitoydan Yevropaga boradigan tranzit yo‘li o‘tadi. Bu yo‘nalishda intermodal tashuvlar juda muhim. Xitoydan kelayotgan yuklar avval temir yo‘lda, keyin Qozog‘iston hududida, keyin O‘zbekiston hududida, keyin yana boshqa mamlakatlarda tashiladi. Har bir bosqichda ekspeditor kerak.

Men bir maqolada o‘qigan edim: "Bir konteyner Xitoydan Yevropaga temir yo‘lda 15-18 kunda yetib boradi, dengiz orqali esa 40-45 kun. Farqni his qilyapsizmi? Vaqt – bu pul. Shuning uchun ko‘plab kompaniyalar temir yo‘l transportini tanlayapti".

Intermodal tashuvlarda ekspeditorning vazifasi yanada murakkablashadi. U har bir transport turi o‘rtasida bog‘lanishni ta‘minlashi, yukning bir transportdan ikkinchisiga o‘tkazilishini tashkil qilishi, har bir bosqichda kerakli hujjatlarni rasmiylashtirishi kerak.

6. Raqamlashtirish – ekspeditorlik ishini o‘zgartiryapti

So‘nggi yillarda transport logistikasida raqamlashtirish jadal rivojlanmoqda. Bu ekspeditorlik operatsiyalariga ham katta ta‘sir ko‘rsatdi.

Elektron hujjat aylanishi. Ilgari barcha hujjatlar qog‘ozda rasmiylashtirilgan, ularni bir joydan ikkinchi joyga olib borish uchun vaqt ketar edi. Hozir esa ko‘plab hujjatlarni elektron shaklda jo‘natish mumkin. Masalan, temir yo‘l yuk xatining elektron versiyasi mavjud. Bu hujjatlar aylanishini tezlashtiradi va xatolarni kamaytiradi.

Yuklarni onlayn kuzatish. Hozirgi kunda mijoz o‘z yukini onlayn kuzatishi mumkin. "O‘zbekiston temir yo‘llari" kompaniyasining saytida yuklarni kuzatish bo‘limi bor. Mijoz vagon raqamini kiritadi va yukining qayerda ekanligini biladi.

Elektron platformalar. Yuk jo‘natuvchilar va tashuvchilarni birlashtiradigan elektron platformalar paydo bo‘ldi. Bu platformalar orqali vagonlarni onlayn buyurtma qilish, tashish narxlarini solishtirish, eng maqbul variantni tanlash mumkin.

Sun‘iy intellekt va katta ma‘lumotlar (AI and Big Data). Ba‘zi kompaniyalar sun‘iy intellektidan foydalana boshlagan. Masalan, qaysi yo‘nalishda yuk ko‘p, qaysi vaqtda vagonlar yetishmaydi – buni oldindan prognoz qilish mumkin. Bu esa logistikani yanada samarali qiladi.

Texnikumda bir darsda o‘qituvchimiz: "Bolalar, sizlar zamonaviy logistika asrida yashayapsizlar. Biz o‘qigan paytda hamma narsa qo‘lda edi – hujjatlar qo‘lda to‘ldirilgan, yuklarni kuzatish uchun telefon qilish kerak edi. Hozir esa hammasi kompyuterda, telefonda. Sizlarga osonroq, lekin bilim ham ko‘proq kerak", degan edi.

7. Ekspeditorlik faoliyatida uchraydigan muammolar va ularni hal qilish yo‘llari

Amaliyotda ekspeditorlar ko‘plab muammolarga duch kelishadi. Men o‘qituvchilarimiz va amaliyotdagi mutaxassislar bilan suhbatlar asosida eng ko‘p uchraydigan muammolarni va ularni hal qilish yo‘llarini yozib oldim.

Bojxona muammolari. Eng ko‘p uchraydigan muammo – bojxona rasmiylashtiruvdagi kechikishlar. Hujjatlardagi xatolar, noto‘g‘ri tovar kodi (TN VED – tashqi iqtisodiy faoliyat tovar nomenklaturasi), yetarli bo‘lmagan ma‘lumotlar – bularning barchasi yukning bojxonada qolib ketishiga sabab bo‘ladi.

Yechim: Hujjatlarni bir necha marta tekshirish, bojxona qoidalarini doimiy o‘rganib borish, kerak bo‘lsa, bojxona brokerlaridan foydalanish. Shuningdek, bojxona xodimlari bilan yaxshi munosabat o‘rnatish ham muhim.

Vagonlar yetishmasligi. Ba’zi mavsumlarda vagonlar yetishmaydi. Ayniqsa, hosil yig‘im-terim vaqtida, eksport ko‘payganda.

Yechim: Vagonlarni oldindan buyurtma qilish, bir necha temir yo‘l ma‘muriyati bilan hamkorlik qilish, muqobil transport turlarini izlash.

Texnik muammolar. Vagonlarning buzilishi, relslardagi nosozliklar, elektr ta‘minotidagi uzilishlar.

Yechim: Vagonlarning texnik holatini oldindan tekshirish, zaxira yo‘nalishlarni rejalashtirish, temir yo‘l ma‘muriyati bilan doimiy aloqada bo‘lish.

Mijozlar bilan muammolar. Mijozning to‘lovni kechiktirishi, qo‘shimcha talablar qo‘yishi, norozilik bildirishi.

Yechim: Shartnomani aniq tuzish, barcha kelishuvlarni yozma ravishda rasmiylashtirish, mijoz bilan doimiy aloqada bo‘lish, uning muammolarini tushunish va hal qilishga harakat qilish.

Qonunchilikdagi o‘zgarishlar. Har bir mamlakatda qonunlar tez-tez o‘zgarib turadi. Bojxona qoidalari, soliqlar, ruxsatnomalar – bularning barchasi o‘zgarishi mumkin.

Yechim: Qonunchilikni doimiy kuzatib borish, maxsus axborot byulletenlariga obuna bo‘lish, advokatlar bilan maslahatlashish.

Amaliyotdagi bir ekspeditor bilan suhbatda u shunday degan edi: "Bu ishda eng muhimi – sabrli bo‘lish va har qanday vaziyatdan chiqish yo‘lini topish. Muammo har doim bo‘ladi. Kim tez va to‘g‘ri qaror qabul qilsa, o‘sha yutadi".

Fikrimcha:

Qo‘qon temir yo‘l texnikumida o‘qir ekanman, men bir narsani angladim: temir yo‘l transporti – bu faqat poyezdlar va relslar emas. Bu butun bir tizim bo‘lib, unda yuzlab odamlar ishlaydi, minglab yuklar harakatlanadi, millionlab odamlar foydalanadi. Va bu tizimning markazida mijoz turadi.

Mening yo‘nalishim – "Temir yo‘l transporti mijozlarga servis xizmat ko‘rsatish". Bu yo‘nalishni tanlaganimda, ko‘pchilik "nimani o‘rgatadi?" deb so‘ragan edi. Hozir tushunaman: bu yo‘nalish meni nafaqat temir yo‘l transporti qanday ishlashini, balki odamlar bilan qanday muloqot qilishni, ularning muammolarini qanday hal qilishni, ularga qanday

yordam berishni o‘rgatadi. Bu bilimlar nafaqat temir yo‘l transportida, balki hayotning istalgan sohasida kerak bo‘ladi.

Men kelajakda ekspeditor bo‘lib ishlashni xohlayman. Nega aynan ekspeditor? Chunki bu kasb turli xil odamlar bilan muloqot qilish, murakkab muammolarni hal qilish, doimiy rivojlanish imkonini beradi. Bir kun uyg‘onganingizda, bugun qanday yuklarni tashishingiz, qanday muammolarni hal qilishingiz kerakligini bilmaysiz. Bu esa kasbni qiziqarli qiladi.

Texnikumda o‘qigan darslardan birida o‘qituvchimiz: "Ekspeditor bo‘lish uchun faqat qonunlar va qoidalarni bilish yetarli emas. Insonlarni tushunish, ular bilan til topisha olish, qiyin vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilish ham kerak", degan edi. Men bu gapni esimda saqlayman va kelajakda aynan shunday ekspeditor bo‘lishga harakat qilaman.

Xulosa

Transport logistikasi va ekspeditorlik operatsiyalari – bu zamonaviy iqtisodiyotning muhim tarmog‘i. Temir yo‘l transportida esa bu operatsiyalar o‘ziga xos xususiyatlarga ega: uzoq masofalarga katta hajmdagi yuklarni tashish, bir necha mamlakat hududidan o‘tish, murakkab hujjatlar aylanishi.

Ekspeditor – bu yuk egasi bilan tashuvchi o‘rtasidagi bog‘lovchi halqa. U yukni jo‘natuvchidan qabul qiladi, hujjatlarni rasmiylashtiradi, vagonlarni buyurtma qiladi, yukni kuzatib boradi va qabul qiluvchiga topshiradi. Bu kasb katta bilim, tajriba va mas‘uliyat talab qiladi.

Raqamlashtirish logistika sohasini tubdan o‘zgartirmoqda. Elektron hujjat aylanishi, yuklarni onlayn kuzatish, sun‘iy intellektdan foydalanish – bularning barchasi ekspeditorlik operatsiyalarini tezlashtirmoqda, osonlashtirmoqda va shaffoflashtirmoqda.

Ammo shunga qaramay, ekspeditorlik faoliyatida muammolar ham yetarli. Bojxona rasmiylashtiruvdagi kechikishlar, vagonlar yetishmasligi, qonunchilikdagi o‘zgarishlar – bularning barchasi ekspeditorning ishiga ta‘sir qiladi. Bu muammolarni hal qilish uchun ekspeditor doimiy o‘rganishi, yangiliklardan xabardor bo‘lishi va tezkor qaror qabul qilishi kerak.

Qo‘qon temir yo‘l texnikumida tahsil olayotgan talaba sifatida men shuni tushundim: kelajakda muvaffaqiyatli ekspeditor bo‘lish uchun nazariy bilimlar bilan birga amaliy ko‘nikmalar ham kerak. Shuning uchun men darslarda berilgan bilimlarni puxta o‘zlashtirishga, amaliyotda esa tajribali mutaxassislardan o‘rganishga harakat qilaman.

Temir yo‘l transporti – bu murakkab, ammo qiziqarli soha. Unda ishlaydigan odamlar – ekspeditorlar, dispatcherlar, stansiya navbatchilari, mashinistlar – barchasi bir maqsad uchun ishlaydi: yuklarni o‘z vaqtida va xavfsiz yetkazib berish. Va men ham kelajakda shu maqsad yo‘lida ishlashni xohlayman.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Super International Shipping. (2024). Ekspeditsiya nima? Siz bilishingiz kerak bo'lgan narsalarning barchasi. – <https://super-internationalshipping.com/uz/xalqaro-yuk-tashish-xizmatini-tashkil-etish/>
2. Super International Shipping. (2024). Ekspeditor nima? – <https://super-internationalshipping.com/ky>
3. "O'zbekiston temir yo'llari" AJ rasmiy sayti. (2025). Yuk tashish xizmatlari. – <https://railway.uz/uz/services/freight>.
4. Interlog Group. (2025). Click & Track – TMS (Transportation Management System - Transport boshqaruvi tizimi). – <https://www.interloggroup.com/services/click-track/>
5. Logos Logistics. (2024). Bojxona nima? Ta'rif, jarayon, vazifalar turlari va baholash usullari. – <https://logos3pl.com/uz/glossary/customs/>
6. Балалаев, А.С., Гарлицкий, Е.И. (2018). Технология работы операторских и экспедиторских компаний. – Москва: УМЦ ЖДТ.
7. Будрина, Е.В. ва boshqalar. (2025). Транспортно-экспедиционная деятельность. – Москва: Юрайт.
8. Qodirov, A.A. (2023). Temir yo'l transportida yuk tashishni tashkil etish. – Toshkent: "Fan va texnologiya" nashriyoti.
9. Xalilov, S.M. (2024). Transport logistikasi asoslari. – Toshkent: "Iqtisod-moliya" nashriyoti.
10. Muallifning shaxsiy kuzatishlari va o'qituvchilar bilan suhbatlari (2025). Qo'qon temir yo'l texnikumi.